

PABLONĒAN EFESONU 'ICĒ UNICAMA BUÁNMIÁ QUIRICA

*Efeso ěmanuax ax Jesucristomi cataměcě un-
cama Pabloněn quirica cuěněoxuan*

¹ 'Ĕx cana Pablo, Nucěn Papa Dios cuěěncěsabi oquin aín bana ĩuixunun Jesucristoněn caísa 'ain. Usa 'ixun cana Efeso ěmanuaxmi Cristo Jesúsmi sinani ami cataměti Nucěn Papa Diosnan 'icě ěně quirica mitsu buánmin. ² Nucěn Papa Diosbětan Nucěn 'Ibu Jesucristoněn mitsu nuibaquin 'aquincěxmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuěěnin.

I. AIN UNICAMAX CA CRISTOBĚ ACHUSHISA 'ICĒ QUIXUN PABLONĒN CA (1.3-3.21)

*Cristonan cupía Nucěn Papa Diosan uni
nuibaquin 'aquinti*

³ Nucěn Papa Dios ax ca Nucěn 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icěn. A rabinun ca 'acan. Aín nětěnuxun nu sinánxunquin ca nuxnu Cristonnan cupí nuibaquin 'aisamaira ĩu nu 'aquinquin upí oquin sinánmianan nu cuěěnmia. ⁴ Mecama uniocěma 'ixunbi ca Nucěn Papa Diosan Cristo cupínu an iscěx 'uchañuma 'ianan ainanshi 'inun nu caísacěxa. ⁵ Axa cuěěncěsabi oquin ca nu nuibaquin Jesucristo cupí aín běchicě 'inun nu caísacěxa. ⁶ Usaquin ainan 'inun caístancěxun an

nu nuibaquin, aín nuibacë Bëchicë nubë 'áinu ainan 'aish upí 'inun nu 'imicë 'ixun cananuna ami catamëquin, xëñibua 'áinbi a rabin. ⁷ An ca nun 'ucha cupínu ainanma 'icëbi Cristo bama 'ain, nun ñu 'áisama 'acëcama tërénquin ainan 'inun nu iëmiaxa, an nu nuibaquin. ⁸ Usa 'ixun ca nuibaíraquin uisairai cara uni ainan 'iti 'icë quixun upí oquin 'unánun nu 'imiaxa. ⁹ Unin 'unánma 'icëbi ca nu 'unánmiaxa, uisa cupí cara ax cuëëansabi oquin Cristo ënë nëtënuaxa bamanun xuacëxa quixun. ¹⁰ Ësaquin ca nu 'unánmiaxa: An ca anúan ax utëcënti nëtëa sënëncëbëtan Cristo xuti 'icën, an unio ñucama, nainu 'icë 'imainun menu 'icë aín 'ibua 'inun.

¹¹ Nux Cristonan cupí aín uni raíri 'acësaribi oquin nu axa cuëëncësabi oi 'ianan aín nëtënu abë 'iti nu 'iminun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu caísacëxa. Usai nux 'inun ca Nucën Papa Diosan camabi ñu ax cuëëncësabi oquin 'aquin mënócëxa. ¹² Nun nu an sinánmicëxun upí oquin ñu 'aia isquian uni raírinëñribi a rabinun ca nux pain Cristomi catamëcë 'aishnu ax cuëëncësabi oi 'inun nu caísacëxa. ¹³ Mitsúxribi camina — Jesucristo cupí ca uni aín 'ucha tërëncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun ñuicë bana cuati Cristomi catamëacën. Cristomi catamëtia ca Nucën Papa Diosan ax quicësabi oquin aín Bëru Ñunshin Upí mibëa 'inun mitsu 'ináncëxa, mitsúxmi aséñribi ainan 'icë 'unánti oquin. ¹⁴ Aín Bëru Ñunshin Upí axa nubë 'ain cananuna 'unanin, anúan Nucën Papa Diosan an caíscë aín unicama biti nëtë sënëncëbë cananuna aín nëtënu abë 'iti 'ain, ax quiásabi oi. Ax cushiira 'ixuan nuibaquin 'im-

icëxunu a rabinun ca usai 'iti 'icën.

Efesonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën Nucën Papa Dios ñucáxuan

¹⁵ Usoquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxmi mitsux aséabi Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëanan axa ami sináncë unicamabë nuibanania ñuicania cana cuan. ¹⁶ Usa 'ain cana ënquinma —asábi ca —quixun caquin rabianan abë banaquin Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën Dios 'ianan 'Apuira, Nucën Papa Dios, a cana an 'unánmicëxunmi upí oquin sinánquin a 'unáncanun quixun mitsu ñucáxunin. ¹⁸ 'Imainun cana mitsu ñucáxunin, an 'imicëx caramina uisairai ënë nëtënuax Jesucristosaribi 'aish upí sinánñu 'iti 'ai quixunmi mitsun 'unánun. Ñucánan cana uisairai caramina aín nëtënu abë 'aish, axa ami catamëcë unicamabë 'iti 'ai quixunmi 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹⁻²⁰ Usaribi oquin cana mitsu ñucáxunin, uisaira cara aín cushi anúan axa ami catamëcë unicama 'aquinti a 'icë quixunmi mitsun 'unánun. A cushínbi ca bamacëbi baísqumixun Cristo aín nëtënu aín mëqueu 'aish abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. A cushínra ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia. ²¹ Usai 'inúan 'imicëx ca Cristo ax, a unin iscë 'apu 'imainun a unin iscëma 'apuribi 'imainun uisa cushi cara, 'imainun uisa 'apu cara, uisaquin caquin anëcë cara, acamabë sënénmaira 'icën. Usa bërí 'aish ca ënë nëtë cëñúcëbëribi usai 'iti 'icën. ²² Nucën Papa Diosan ca camabi ñu, uní, ángel, acaman 'ibu 'inun Cristo 'imiacëxa. 'Imianan ca axa ami catamëcë unicaman 'iburibi 'inun 'imiacëxa. ²³ Axa ami catamëcë unicamax ca 'itsa 'aíshbi

camáxbi Cristonan 'icën. Usa 'ain ca an abë 'ixun an sináncēsariibi oquian sinánun aín unicama 'imia. Ax ca uinubi 'aímama 'icën. Abë 'ixun ca Cristonën aín unicama an iscëx aín nuitu upí 'ixuan ax cuëëncësa oquinshi 'anun aín cushi 'inania.

2

An nuibacë cupí ca uni Nucën Papa Diosnan 'ia quicë bana

¹ Mitsun ñu 'atima 'acë cupí ainanma 'aíshmi uni bamacësa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu xëñibua 'aínbi abë 'inun ainan 'imiaxa. ² Ënë nëtënu 'icë ñuishia an sináncë unicaman sináncësa oquinshi sinánquin camina ñu 'aisama 'acën, ñunshin 'atimanën 'apu cuëëncësabi oquin. An ca an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama ax cuëëncësabi oquin 'anun sinánmia. Usaribiti camina mitsux an sinánmicë 'iacën. ³ Nunribi cananuna camaxunbi nun sináncësa oquinshi sinánan nun sinan 'atima 'ixun nux cuëëncësabi oquin 'acën. Usai 'icë 'aish cananuna raíri unicamasariibi 'aish numi nishquian Nucën Papa Diosan castícantí 'iacën. ⁴ Usai 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aisamaira nuibaquin, ⁵ nux nun 'ucha cupínu ainanma 'aish bamacësa 'iá 'icëbi ainan 'aish upiti tsónun nu 'imiaxa, nuxribi bama 'aíshbi Cristobë baísquicësa 'inun. ⁶ Nux Cristo Jesúsbe baísquicësa 'inun 'imianan ca Nucën Papa Diosan nuxribi ënë nëtënuaxbi Cristo Jesúsbe, aín nëtënuribi abë 'inun nu 'imiaxa. ⁷ Jesucristonan 'aíshnu usai 'icë isquían camabi unin uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun nëtë xëñibucëbëtanbi isnun ca Nucën Papa Diosan

usaínu 'inun mēníocēxa. ⁸ Nuibaquin ca asérabi cuēēnquin mitsúxmi Cristomi catamēti cupíshi mitsu ainan 'inun iēmiaxa. Mitsúnmi ñu upí 'acē cupíma ca Jesucristo bama cupíshi Nucēn Papa Diosan ax cuēēnquinshi mitsu ainan 'inun iēmiaxa. ⁹ An ca an ñu upí 'acē cupí ainan 'inun uni iēmima. Usa 'ain ca uinu 'icē unínbi —'ēn upí ñu 'acē cupí cana iēa —quixun rabíquin sinántima 'icēn. ¹⁰ Cristo Jesús nubē 'inúan an 'imicēxun ñu upíshi 'anan nun sinan bētsi 'inun ca an mēníosabi oquin nu 'imiaxa.

Cristo cupía judíos unicama 'icēsaribiti judíosma unicamaribi Nucēn Papa Diosnan 'iti

¹¹ Usa 'ain camina manútima 'ain, mitsux judíos unima, uni itsi 'aish camina axa 'unántioracacē judíos unicaman —a unibunēx ca 'unántioracacēma 'icē —quixun ñuicē 'iacēn. ¹² Judíos unima 'aish camina Cristo ñui quicē bana cuacēma 'iacēn. Judíos unicaman 'unan 'aínbi camina mitsun Nucēn Papa Diosan bana 'unáncēma 'ianan an Cristo ñuiquin Abraham cá bana a 'unáncēma 'iacēn. Usa 'ixun camina Nucēn Papa Diosan ca nuibaquin uni 'aquianan ainan 'imiti 'icē quixun 'unáncēma 'aish mitsux cuēēncēsa oíshi tsóti sináncēn. ¹³ Usai 'iá 'aíshbi camina camabi unin 'ucha cupía Cristo bama 'ain, ami catamécē 'aish ainan 'ain. Usa 'aish camina Nucēn Papa Dios 'unáncēma 'iá 'aíshbi bērí a 'unani ainan 'ain. ¹⁴ Cristonēn ca judíos uni 'icēsaribitia judíosma uniribi Nucēn Papa Diosnan 'inun 'imiaxa, camáxbia raíri unisaribi 'inun. Judíos unicamaxa judíosma unicamabē nuibanancēma

'aish nishanancësa 'iá 'icë ca bërí Cristonën judíos uni 'imainun judíosma uniribia ainan 'aish camáxbi bëtsibë nuibananun 'imiáxa. ¹⁵ Ax camabi unin 'ucha cupí bamaquin ca Cristonën nux judíos uni 'ixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acë cupíma ami catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosnan 'iti mëníocëxa. Usouni 'icësaribitia judíosma uníquin ca nux judíos uni 'aish 'icësaribitimi mitsúxribi ami catamëcë cupí ainan 'inun 'imiáxa. Usa 'ain cananuna camáxbi ainan 'aish sënën 'ain. ¹⁶ Ax camabi unin 'ucha tērēncē 'iti cupí i curúsocēnuax bamax baísquiquin ca Cristonën judíos unicama Nucën Papa Diosnan 'inun mëníocëxa. Usoquian 'acë cupí ca axa ami catamëcëcamax Nucën Papa Diosnan 'aish, judíosma unibë judíos uni nishánantëcëntima 'icën. ¹⁷ Ax ënë nētēnu utancëxun ca Cristonën bana ñuixunquin, camabi unix ca ami catamëti Nuncën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icë quixun cacëxa. Usa 'ain ca judíosma uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma, 'imainun judíos uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun a ñuia quicë bana cuati, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. ¹⁸ Usai Cristomi catamëti Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'aish cananuna camáxbi, judíos uni ucën Papa Diosnan 'iti mëníocëxa. Usoquin ca nux judíos un'imainun judíosma uníxribi, Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ¹⁹ Usa 'ain camina judíosma uni 'aíshmi Nucën Papa Dios 'unáncëma 'aish 'iásaribima 'ain. A ñuiquian Nucën Papa Diosan Abraham cá, Cristo, a camina mitsun bërí 'unanin. Usa 'ain cananuna mitsúxmi judíosma uni 'imainun nuxribi judíos uni 'aish,

ainan cupí aín nètènu abë 'iti 'ain. ²⁰ Mitsux camina an aín bana uni ñuixunun Jesusan caíscë unicama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi, Jesucristomi catamëti ami cushicë 'ain. Usa 'aish camina unin maxax xubu oquin ami cushiti pain nantancëxun raíribi bucúnrucësaribi 'ain, Cristo a pain nancë maxáxsa 'ain. ²¹ Amia catamëtia ca Nucën 'Ibu Jesucristonën aín unicama ax cuëencësaribi oía 'inun 'imia. Usaquin 'imicëxa, asérabi ami catamëcë aín unicama abë ca Nucën Papa Dios 'ia. ²² Mitsun ëmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicomabëribi ca aín uní raíribëa 'icësaribiti Nucën Papa Dios 'ia, aín Bëru Ñunshin Upía aín unicomabë 'ain.

3

Judíosma unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan Pablo caísa

¹ Mitsúxmi judíosma uni 'aíshbi Cristo Jesúsmi sinánun aín bana mitsu ñuixuncë cupí cana 'ëx, Pablo 'aish, sipuacë 'ain. Usa 'ixun cana mitsu Nucën Papa Dios ñucáxunin. ² Mitsúnbi camina 'ëa ñuicania cuaquin 'unánti 'ain, mitsu nuibaquin ca Nucën Papa Diosan Cristo ñuiquin aín bana mitsu ñuixunun 'ë cacëxa quixun. ³ A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'icëbi ca bërí unin 'unania. Nucën Papa Diosanbi ca 'ëribi 'unánmiaxa. 'Itsamashi pain cana an 'ë 'unánmicë bana mitsu ñuixunquin cuënëon. ⁴ 'Ën mitsu buánminuxun cuënëocë bana ënë isquin camina 'unánti 'ain, 'ën cana uisai quicë cara Cristo ñui quicë bana 'icë 'unani quixun. ⁵ A bana ca bëráma Jesucristo

ucēma pain 'ain, uisai cara quia quixun uni Nucēn Papa Diosan 'unánmiamā 'icēn. Usa 'aínbi ca bērí aín Bēru Ńunshin Upitan an aín bana Ńuixunun caíscē unicama uisai cara a bana quia quixun 'unánmiaxa. ⁶ Unin 'unánma 'aínbi ca a bana ěsai quia, judíos unicama 'icēsaribiti ca judíosma unicama, Cristo Jesús bama cupí ami catamēti Nucēn Papa Diosan uni 'ianan abē aín nētēnu 'iti 'icēn, ax quiásabi oi.

⁷ 'Ĕxbi usai 'itima 'icēbi ca ax asérabi cuşhí 'ixun Nucēn Papa Diosan Cristo Jesús Ńui quicē bana unicama Ńuixunun 'ĕ 'imiacēxa. ⁸ 'Ĕx axa ami catamēcē uni raíribē sēnēnmara 'icēbi ca Nucēn Papa Diosan nuibaquin, judíosma unicama Cristo Ńui quicē bana 'unánminun 'ĕ 'imiaxa, uisaira oquin cara Cristonēn aín unicama nuibaquin 'aquinia quixuan ěnē nētēnuxun aín unicaman 'unáinracēma 'icēbi. ⁹ Nucēn Papa Dios, an camabi Ńu unio, an ca —Cristo ca uti 'icē —quixun bēráma mēnío 'ixunbi Cristo ucēmāpan 'ain, a Ńui quicē bana uisai quicē cara quixuan unin cuanun 'unánmiamā 'icēn. 'Unánmiamā 'ixunbi ca bērí a bana unicama 'unánminun Nucēn Papa Diosan 'ĕ caxa. ¹⁰ Axa ami catamēcē unicamāxa an 'imicēx upí isquian naínu 'icē ángelcamā, aín cushicamanribi uisaira cushiŃu 'ianan uisaira sinánŃu cara ax 'icē upí oquin 'unánun ca Nucēn Papa Diosan aín unicama usai 'inun mēníocēxa. ¹¹ Usaquin aín unicama 'iminuxuan usabi 'iti oquin an mēníosabi oquin ca Nucēn Papa Diosan aín Bēchicē, Nucēn 'Ibu Jesucristo, a ěnē nētēnu xuacēxa. ¹² Cristo cupí cananuna racuētima uisa Ńu cara, Nucēn Papa Diosbē banati 'ain, an ca Cristomi catamēcē cupí

nun bana cuatia quixun 'unani. ¹³ Usa 'ain camina 'ëx mitsu bana ñuixuncë cupí tēmëraia ñuicania cuatíbi racuëti masá nuitutima 'ain. 'Ën tēmëraquinbi Cristo ñui quicë banacama mitsu ñuixuncëxmi ami catamëtia Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imicë 'aish camina masá nuitutíma cuëënti 'ain.

Uisaira oquin cara Cristonën aín unicama nuibatia quicë bana

¹⁴ Usa mitsux 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristonën Papa, Nucën Papa Dios, a rantin purúnquin mitsu ñucáxunin. ¹⁵ Ax ca menu 'icë unicama 'imainun naínu 'icë ángelcamaribi an unio 'aish acaman 'Ibu 'icën. ¹⁶ Ax upíira 'aish cushiira 'ixúan aín Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitu mëu sinánmiquin, ax cuëëncësabi oquinmi 'anun mitsu cushionun, cana a mitsu ñucáxunin. ¹⁷ 'Imainun cana Cristomi catamëtia an mitsubë 'ixun an cushiocë 'aish, uisai cara 'íbi bëtsibë bëtsibë nuibananquinmi, ¹⁸ axribia ami sináncë unicomabëtan, uiti chaira aín sinan 'ixun cara Cristonën camabi menu 'icë unicama, 'apucama 'imainun 'apuma unicomacëñunbi ñumaraira unibi nuibatia quixun mitsun nuitu mëu 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹ Nun nu camaira 'unántisama 'icëbimi mitsun, uisaira oquin cara Cristonën mitsu nuibatia quixun, aín cushi an mitsun nuitu upí 'imiti axa asérabi mitsubë 'ain 'unánun cana Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.

²⁰ Ax cushiira 'aish nubë 'ixun ca Nucën Papa Diosan nun ñucácësamaira oquin nu 'axúanan nun sináncësamaira oquinribi sinánxunquin nu 'aquinti 'icën. ²¹ Usa 'icë ca Cristo Jesús cupí aín unicomaman xëñibua 'aínbi a rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

II. ĒSAI CA NUCĒN PAPA DIOSAN UNI 'ITI 'ICĒ QUIXUN PABLONĒN CA (4-6)

4

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun Nucën Papa Diosan unicaman bëtsin sináncësaribi oquin sinánti bana

¹ Usa 'ain cana 'ëx ainan 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ixun mitsu cain, an caíscë aín unicamaxa usai 'iti oquian Nucën Papa Diosan mënóisabi oi camina ax cuëencësabi oíshi 'iti 'ain. ² Cuamiananima camina upí sinánñu 'aish upiti banati 'ain. Bënëtishi nishíma camina bëtsibë nuibanani 'aquiananti 'ain. ³ Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina bëtsin sináncësaribi oquin sinani achúshi sinánsa 'aish, ëníma bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain. Usai 'iti sinani camina usaíbi 'iti 'ain. ⁴ Jesucristonan 'aish ca aín unicama achúshisaishi 'icën. An atu 'aquincë Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca achúshishi 'icën. Usa áin ca bëtsin 'unáncësaribi oquin aín unicaman 'unania, Nucën Papa Diosan ca aín nëtënu abë 'inun nu caísacëxa quixun. ⁵ Nucën 'Ibu Jesucristo axëshi ca aín unicaman 'Ibu 'icën. Ax ca achúshi 'icën, amishi catamëti cananuna camáxbi nun 'ucha tërëncë 'aish ainan 'ain. Jesucristomishi catamëcë cupí cananuna nashimicë 'ain. ⁶ Nucën Papa Dios axëshi ca aín unicaman Dios 'ianan aín unicaman 'Ibu 'icën. Usa 'ixun ca ax cuëencësabi oquian ñu 'anun aín unicama 'aquinia. Ax ca aín unicomabë 'icën.

⁷ Usa 'ain ca axa ami catamēcē unicama bētsin sináncēsaribi oquin sináncē 'icēbi ax cuēēncēsa oquian bētsi bētsi ñu mēēti 'anun Cristonēn nu 'imiaxa. ⁸ Usai ca 'iti 'icē quiax ca Nucēn Papa Diosan bana cuēñēo ěsai quia:

Capitanēan abē 'acánanquin axa ami nishcē unicama ñusmoxun cuēēnquin aín unicama an bicē ñu 'ináncēsabi oquin ca Cristonēn bamax baísquitancēx naínu cuantēcēntancēxun cuēēnquin aín unicama an 'ati ñu 'inánquin bētsi bētsi ñu 'anun 'imiaxa.

⁹ ¿Usa 'ain cara Cristo naínu cuantēcēan quicē bana uisai quicē 'ic? Ax ca ěsai quia, aín Papan nētēnuax ěnē menu utancēx ca anu cuantēcēancēxa, quiax. ¹⁰ Axa ěnē nētēnu uá,

axbi ca anuxun aín unicama camabi aín cushi anúan aín cuēēncēsa oquin 'ati a 'inánux abē 'Apu 'i aín Papan nētēnu cuantēcēancēxa. ¹¹ An ca ax cuēēncēsa oquían bētsi bētsi ñu 'anun aín unicama 'imia. Bētsi bētsi unix ca aín bana ñuixunuan 'imicē 'icēn. Raírínēn ca Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunia. Raírínēn ca axa Jesucristomi catamēcēma unicama amia catamēnun upí oquin 'aquinia. Raírínēn ca axa ami catamēcē unicama upíti Jesucristo cuēēncēsabi oi ínun áquinia. Raírínēn ca uisai cara Nucēn Papa Diosan bana cuēñēocama quia quixun uni 'unánmia. ¹² Axa ami catamēcē unicaman upí oquin sinánan ax cuēēncēsabi oquin ñu upíshi 'ati 'aquinun ca Cristonēn aín unicama bētsi bētsi ñu 'anun 'imia. ¹³ Usai 'aquianani cananuna nishánanima nuibanani uisa ñu cara 'icēbēbi asérabi ami catamēti 'ain. Ainan 'ixun Nucēn Papa Diosan Bēchicē a asérabi 'unani cananuna an

'imicëx aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna camáxbi nun sinan upíira upí 'aish ax cuëencësabi oi 'iti 'ain. ¹⁴ Usai 'i cananuna bërámanu 'iásaribiti bërí 'itima 'ain. Bërí cananuna tuáxunratsunën unín paráncëxun sinánbëquincësa 'aish unín bëtsi bëtsi bana ñuixunquin paráncëxun amanua amanua sinani usaribi 'itima 'ain. An uni paráncë unicaman cëmëquin nu paránquin ñu 'atima 'anun quixun 'imicëx usai 'iá 'aishbi cananuna bërí usai 'itëcëntima 'ain. ¹⁵ Nuxnu ainan 'aían aín unicaman 'Ibu, Cristo, ax nubë 'ain cananuna nètë camabi an nu 'unánmicësabi oquin 'ai, aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananquin, cëmëquin uni itsi paranima, Cristo cuëencësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁶ Nun namicama amanu amanu 'aish nun męcën, nun taë, nun pëñan, nun bëru, acama upiti tacáshquiama 'aish cananuna unima 'itsían. Usa 'aishbi ca uni camabi aín namia upiti unía 'ain, asábi 'icën. Usaribiti ca axa Jesucristomi catamęcë unicamax amanu amanu sinánquinma Cristonën 'aquincëx camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncë 'iti 'icën. Usai 'i ca Cristonëx cuëencësabi oi bëtsibë bëtsibë nuibanani, an sináncësaribi oquin sinani Cristosaribi 'ia.

Cristonan 'aísha uni bëtsi 'iti bana

¹⁷ Nucën 'Ibu Jesucristonën 'ë sinánmicësabi oquin cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma uníxa 'icësaribiti 'iá 'aishbi camina usai 'itëcëntima 'ain. A unicamax ca Nucën Papa Dios cuëencësa oíma atúnbia sináncësa oíshi 'i bucuia. ¹⁸ Usa 'aish ca beánquibucë 'ain mancasmatia uni bënëcësaribi oi 'ia. Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'ixun ca ainan 'iti 'unáncëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'itsianxbi ainanma 'icën. ¹⁹ A 'ai

ñunshíncë 'ixun ca rabínquinma uisa ñu 'atima cara 'aisa tania a 'aia. Aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, usa ñucama 'ati cuëënia. ²⁰ Usaía atux 'icëbëtanbi ca Cristonën usaími 'inun mitsu sinánmicëma 'icën. ²¹ Mitsúxmi a rabi timécë 'ain cara Jesús uisai mitsux 'iti cuëënia quixun 'unánmicë 'ixun camina 'unanin, Jesusax ca mitsúxmi a unicama 'icësaribiti 'iti cuëënima quixun. ²² Usaribiti 'iquin camina bëráma mitsux cuëëncësabi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'acën. Usaquin 'aquin camina mitsun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'aquinbi, ax ca 'aisama 'icë quixun sinani rabíanma 'ain. Usai 'iá 'ixunbi camina ñu 'atimami 'á, acama ënti 'ain. ²³ A ëni camina Nucën Papa Diosan 'imicëx bëtsi sinánñu 'iti 'ain. ²⁴ Bëtsi sinánñu 'imicëx camina an iscëx asérami upí 'ianan unínribia iscëx upí nuituñu 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi.

²⁵ Usai 'iquin camina cëmëquin uni parántima 'ain. Camáxbi cananuna Cristonan 'ain. Usa 'ain camina abë banaquin min aintsicama asérami banáinshi caquin parántima 'ain.

²⁶ Unibë nishanantancëxbi camina 'uchati raban xëñibutíma a nëtënbi bënëtishi manúti 'ain. ²⁷ Nishtancëxunbimi manuiama ca ñunshin 'atimanën mitsu masá sinánmiquin mitsun nuitu upíma 'imiti 'icën. Usaquian 'atin raban camina mitsun nishcë bënëñquinshi manuti 'ain.

²⁸ An ñu mëcamacë uni an ca usaquin 'atëcëntima 'icën. Usaquin 'atëcënquinma ca chiquíshquinma aín mëcënanbi upí oquin ñu mëëti 'icën, cupí bixun anun ñuñuma uníribi 'aquinti sinánquin.

²⁹ 'Atimati banaima upitishi banaquin camina uni Jesucristomia upiti catamëñun 'aquinti

'ain. Mitsúxmi usai banaia cuati Jesucristomi upiti catamëtia Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ca cuëenti 'icën. ³⁰ 'Atimati banaquin camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí masá nuitumiquin rabínmitima 'ain. Axa mibë 'inun 'inánquin ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun 'unántioxa, Jesucristo utécëncëbëmi aín nëtënu abë 'iti oquin.

³¹ Usa 'ain camina uinu 'icë unibëbi nishanantima 'ain, uni itsimi camina xuamati nishtima 'ain, unibë camina ñu canantima 'ain, uni ñui camina 'atimati banatima 'ain, uisa ñu cara 'atima 'icë a camina 'atima 'ain. ³² Usai 'ima camina abë nuibanani uni itsibë 'aquiananti 'ain. Mitsumi nishquian unin 'atimocëxbi camina abë tanánantima 'ain. Usai 'ima camina uisa cara mi ocëxbi a manui abë upí 'iti 'ain. Mitsun ñu 'aisama 'acëcama manuia, Nucën Papa Dios Cristo cupí mitsubë upí 'ain, camina usaribiti uni itsibë 'iti 'ain.

5

Uisai cara Nucën Papa Diosan unicama 'iti 'icë quicë bana

¹ Mitsux aín bëchicë 'icë an nuibacë 'aish camina usai 'iti sinani Nucën Papa Dios 'icësaribiti 'iti 'ain.

² Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin judíos unin aín 'ucha cupí rëcëxa carnero 'iásaribiti ca bamat-sianxmabi Cristo nu nuibati nun 'ucha cupí bamacëxa, ami catamëtíshinu iënnun. Cristonëan nu usoquin nuibacë 'ain camina mitsúxribi usaribiti bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

³ Nucën Papa Diosnan 'ixun camina mitsun uisa ñux cara 'atima 'icë a 'ati sinántima 'ain. Mitsun

xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, minanmabi uni itsin xanu 'imainun ñu cuëenti, usa ñu 'ati sinanima 'ianan camina usa ñu ñui banatima 'ain. ⁴ Anun tupuananti 'atima banan camina banatima 'ain, uni 'imainun xanu rabínmi camina 'usánani banatima 'ain, cuaíntapun 'aish camina 'atimati banatima 'ain. Usai 'iquinma camina a rabiquin Nucën Papa Dios —asábi ca — quixun cati 'ain. ⁵ Camina asérabi 'unánti 'ain, axa aín xanuma 'aínbi xanubë 'icë uni, axa xanúxmabi unibë 'icë uni, an ainanma uni itsin ñu cuëencë uni, a unicamax ca Nucën Papa Diosmabi, unínbi 'acë ñuishi rabicësa 'icën. Usa unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtë anua Cristoribi 'icë anu abë 'itima 'icën. ⁶ Uni raírinëan —ñu 'atima 'acë 'aishbi camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ai —quixun cacëxunbi camina mitsun, —cëmëi ca quia —quixun sinánti 'ain. An aín bana cuaisama tanquin usa ñu 'acë unicama a ca ami nishquin Nucën Papa Diosan castícanti 'icën. ⁷ Usaribi 'itin rabanan camina an usa ñu 'acë unicamabë 'itima 'ain.

⁸ Bëráma Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'aish unían bëánquibucënuxun ñu 'atima 'acësa 'iá 'ixúnbi camina bërí Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun ax cuëencësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usa 'aish camina bërí xabánu nicësa 'iti 'ain. ⁹ Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish ca uni upí sinánñu 'ianan asérabi banáinshi bananan ñu upíshi 'aia. Usaribi camina mitsux 'iti 'ain. ¹⁰ Añumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëënia a camina upí oquinra 'unánti sinánti 'ain. ¹¹ Ax bëánquibucënu nicësa uni an ca axa cuëencësa oquinshi ñu 'aquin, Nucën Papa Diosmi sinánquinma uni itsiribi ami sinánun

'aquinti sinanima. Usaía ax 'icë unicama camina atun 'acēsaribi oquin 'aquinma, —usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun upí oquin 'unánmiquin 'ēsēti 'ain. ¹² Usa ñua a unicaman unēxun 'acē, ax ca a cuati rabínti 'aish ñuitisama 'icēn. ¹³ Usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quixun unēquinma cacēxun ca camabi unin —asérabi ca usaquin 'ati 'aisama 'icë —quixun 'unánti 'icēn. ¹⁴ Usa 'ain ca ësai Nucēn Papa Diosan bana cuēnēo quia:

'Uxcēsa 'aishbi bēsucēsa 'inux ca Cristomí catamēt.
 Ainanma 'aish min 'ucha cupí bamacēsa
 'aishbi ca Cristomí catamēti iēt. Usa 'icë
 ca min ñu 'aisama 'acēcama ěmianan mīx
 asaribi upí 'inun 'imiti 'icēn.

¹⁵ Sinánñuma unisa 'ima an Nucēn Papa Diosan bana 'unáncē unisa 'ixun camina ax quicēsabi oquin ñu upíshi 'ati 'ain. ¹⁶ Ax cuēēncēsa oquinshia unin ñu 'atima 'acēbētanbi camina mitsun ñancáishi nētē inúmi 'iquinma Jesucristomí sináncē 'ixun, ax cuēēncēsabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁷ Sinánñuma camina 'itima 'ain. Uisa ñumi 'ati cara Nucēn 'Ibu Jesucristo cuēēnia, a camina 'unánti 'ain. ¹⁸ Mitsux camina paēntima 'ain. Paēncē uní ax ca uisai cara banatisa tania usai bananan, añu cara 'aisa tania a 'aja. Usai 'ima camina Nucēn Papa Diosan Bēru Ñunshin Upitan mitsubē 'ixun anbi upí oquin cushiocē 'aish upiti bananan upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹ Usa 'aish camina mitsun nuitu mēu Nucēn 'Ibu Jesucristo rabianan Nucēn Papa Diosan bana sinani, bētsibē bētsibē bananan cantati 'ain. ²⁰ Nucēn 'Ibu Jesucristonan 'ixun camina usoquian 'aquianan, an nu 'imicēcama, a sinánquin, Nucēn Papa Dios —asábi ca —quixun caquin rabiti 'ain. ²¹ Nucēn Papa Diosnan 'aish

camina bêtsibë nishananima an cacëxun aín bana cuati, uni raíribë nuibananti 'ain.

Ĕsai ca uni aín xanubë nuibananti 'icë quicë bana

²² Xanun aín bënënan 'ixun aín bana cuati 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin. ²³ Cristo ax ca an aín unicama aín 'ucha tērénquin Nucën Papa Diosnan 'inun iëmicë a 'icën. An iëmicë 'ixun ca aín unicaman aín bana cuatia. ²⁴ Aín unicaman Cristo cuëncësabi oquin ñu 'acësaribi oquin ca xanun aín bana cuaquin aín bënë cuëncësabi oquin 'ati 'icën.

²⁵ Ainan 'inun unicama nuibati ca Cristo bamat-sianxmabi bamacëxa. Usoquin ca an aín unicama nuibatia. Usaribi oquin ca bëbuxun xanuñu 'ixun aín xanu nuibati 'icën. ²⁶ Aín unicama aín nuitu upí 'imiquin ca Cristonën ax aín sinan 'aisama 'icëbi bëtsi oquin aín sinan upí 'imia. Usoquin ca ax quicësabi oquían 'anun aín bana 'unánmiquin aín unicama aín nuitu upí 'aísha chucacësa 'inun 'imia. ²⁷ Usoquin 'imitancëx utëcënxun ca aín unicama uisa 'uchañumabi 'ianan Nucën Papa Diosan iscëx atun ñu 'atima 'acë ëni upí 'icë isti 'icën. ²⁸ Cristonëan aín unicama nuibaquin bërúancësaribi oquin ca unin aín xanu nuibati 'icën. Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Usaribi oquin ca unin ami nishquinma aín xanu nuibati 'icën. An aín xanu nuibaquin bërúancë uni ax ca axbi bërúancacësa 'icën. ²⁹ Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Aín nami upí 'aish cushi 'iti cupí ca chupa pañuanan ñu upí oquin pianan axbi aín nami bërúanracati upitax tsotia. Usaribi oquin ca Cristonën aín unicama bërúanquin upitax tsónun 'imia. ³⁰ Nux asérabi ainan 'aish ax

cuëncësabi oi 'ianan ami catamëti abë achúshisa 'icë ca usoquin nu bërúanquin 'aquinia. ³¹ Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ësai quia: “Usa 'ain ca unin aín papacëñun aín tita ënquin abë ënanantimoquin aín xanu bitsia. Usa 'aish ca a rabëtaxbi achúshisa 'ia”. ³² A bana bëráma cuënëo ax ca unin cuaisamasa 'icën. Usa 'aishbi ca 'ën sináncëx a bana uníxa usai aín xanubë 'iti ñui quicë 'aishbi Cristonëx ca usaribiti aín uncamabë achúshisa 'icë quicë 'icën. ³³ Usa 'aínbi cana mitsu cain, min namimi bërúancësaribi oquin camina mitsun xanuribi nuibaquin bërúanti 'ain. Usaribi oquin ca xanúnribi ami sinánquin aín bënëen bana cuati 'icën.

6

¹ Papañu titañu tuácama, ësakin cana mitsu cain, min papan bana, min titan bana cuaquin camina an mi cacësabi oquin 'ati 'ain, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin. Mitsux usai 'iti ca asábi 'icën. ²⁻³ Ax quicësabi oquin 'atia Nucën Papa Diosan 'inan bana achúshinëx ca ësai quia: “Chuámarua 'aish xëributi ënë menu tsónuxun camina min papan bana, min titan bana upí oquin cuaquin, an mi cacësabi oquin 'ati 'ain”. Bëtsi bëtsi bana ax quicësabi oquin 'ati 'aínbi ca ënë banaxëshi ësai quia: Usai 'i ca uni chuámarua 'aish xëributi ënë menu tsóti 'icën.

⁴ Bëchicëñu unicama, mitsuribi cana cain, min bëchicë camina nishmitima 'ain. Min bana parëquinma min cacësabi oquin 'anun camina canioti 'ain. Usoquin canioquin camina a ñuixunquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

⁵ An uni itsi ñu mēēxuncē unicama, mitsun camina upí oquin sinánquin an mi ñu mēēmicē unia cuēēntanun paránquinma an cacēsabi oquin 'ati 'ain, Cristoribimi 'axuncēsa 'itánun.

⁶ An mi iscēxuinshi camina axa cuēēntanun quixun uni ñu mēēxuntima 'ain. Usoquin 'axunquinma camina an iscēxunmabi Cristonēn uni 'ixun chiquíshquinma cuēēnquin upí oquin uni ñu mēēxunti 'ain, Nucēn Papa Dios cuēēncēsabi oquin.

⁷ —Ēnē ñu cana unishi 'axunima, Nucēn 'Ibu Jesucristoribi cana 'axuni —quixun upí oquin sinánquin camina an mi ñu mēēmicē uni ñu mēēxunti 'ain. ⁸ Camina 'unanin, an upí oquin ñu 'acē uni a ca Nucēn 'Ibu Jesucristonēn, uisa ñu upí cara 'axa, usaribi oquin cupíoti 'icēn, an uni ñu mēēxuncē uni 'imainun an uni ñu mēēmicē uniribi.

⁹ An uni itsi ñu mēēmicē unicama, mitsun camina an mi upí oquin ñu 'axuncēsaribi oquin uni upí sinánñu 'ixun ami nishquin ñu caquínma ñu mēēmiti 'ain. Camina 'unanin, Nucēn 'Ibu Jesucristo aín nētēnu 'icē, ax ca mitsun 'Ibu 'ianan ami ñu mēēmicē unicaman 'Iburibi 'icēn. An ca aín unicama bētsibē sēnēn isia.

Ñunshin 'atimanēan ñu 'atima 'anun sinánmicēxbia uni Cristomi catamēti bana

¹⁰ 'Ēn xucēantu, ēnē banaribi cana mitsu ñuixunin. Ax mibē 'ixúan mi sinánmicēsabi oquin 'ai camina Nucēn 'Ibu Jesucristomi asérabi catamēti 'ain. Usaími 'ia ca aín cushínbi mitsu cushiotti 'icēn. ¹¹ Ñunshin 'atimanēan paránquin mitsu ñu 'atima 'amitisa tancēxbi camina an mitsu 'ibuati rabanán uisoquinra cara an mitsu cushiotti 'icē, usaquin Nucēn Papa Diosan cushiocē 'inux upí oquin sinani ami catamēti 'ain. ¹² Nux

cananuna suntárunëxa 'acanáncësaribiti 'in. Usai 'ibi cananuna unibë 'acananiman. Nun nuitu mēúishi cananuna 'acanáncësa 'ain, ñunshin 'atimanën nu 'ibuati rabanan. Aín 'apubë cushiquin ca ñunshin 'atimacaman nu ñu 'atima 'anun nu 'amitisa tania. Atun an ënë menuxun ñu atima 'acë unicama 'ibuacë 'ixun ca nuribi ñu 'atima 'amitisa tania. ¹³ Ñu 'atima 'anun an sinánmicëxunbi 'aquinma ñunshin 'atima abáminux cushi 'iti cupí camina manutima, uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë usaquian Nucën Papa Diosan cushiocë 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. Usai cushicë 'ixúnmi abámicëxuan ñunshin 'atimanën mitsu tantëcëncëxbi usabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish camina uisaíbi 'itima 'ain. ¹⁴ Ñunshin 'atima nun nuitu mēúnu abë 'acanáncë an tanquinbi uisabi otime cupí camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Romanu 'icë suntárunëan amia catamëti aín manë chupa pañucësa 'iti 'ain. Aín manë chupa pañuquin ca anúan tsitëcërëquiti anun tsitëcërëquianan, aín shican bëpánti manë chupánribi shimápucüanan, aín taxacaribi tañuanan, aín manë mañuti mañuanan, aín manë pará tuíanan aín manë xëtocëribi tuinia. Suntáru aín manë chupami catamëcë 'aínbi camina mitsúxribi mitsun nuitu mēu upiti 'acananux manë chupa ami catamëti pañucësa 'iti 'ain. Uni paráncëma 'ianan cëmëima aséribi banan banacë 'aish camina suntáru aín manë chupa pañuax upiti tsitëcërëquicësa 'iti 'ain. Ñu 'atima 'ati ëncë 'ixun upí ñuishi 'ati sináncë 'aish camina suntáru aín shican bëpánti manë chupan shimapucucësa 'iti 'ain. ¹⁵ — Cristo cupí nun 'ucha tërëncë 'aish cananuna

Nucën Papa Diosbë upí 'ai —quixun uni ñuixunux mëníocacë 'aish camíña suntárunëan aín taxaca tañucësa 'iti 'ain. ¹⁶ Ñunshin 'atimanëan uisashi oquin cara tanquinbi mitsu uisabi otima cupí camina Jesucristomi sinani, an ca 'ë bërúanquin 'ë 'aquinia quixun 'unani, ami catamëti 'ain. Usa 'aish camina suntárunëan 'acánanquin anua pia atsínti rabanan, aín manë pará ami catamëti tuíncesaribi 'iti 'ain. ¹⁷ Mitsun camina asérabi 'unánti 'ain, Jesucristo cupí mitsun 'uchacama tërécë 'aish camina Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ai quixun. Usaquin 'unani camina suntáru manë mañutinën mapucësa 'iti 'ain. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicëxun Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin 'unani camina ñunshin 'atimami racuétima 'ain. A banami catamëti camina suntárunëan aín manë xëtocë ami catamëquin tuíncësa 'iti 'ain. ¹⁸ Usai 'iquin camina aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin añu caramina 'ai a ñu 'ai Nucën Papa Diosbë bananan an mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. Usai abë bananux camina atsanima ami manúaxma 'ianan axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹ Ñucáxuanan camina aín bana unicama racuëquinma ñuixunuan uisoquin carana ñuixunti 'ai quixun 'ë sinánminun Nucën Papa Dios 'ë ñucáxunti 'ain, Cristo ñui quicë bana a bëráma unin upí oquin 'unánma 'icëbi bërí unin 'unánun. ²⁰ Cristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'imicë 'aish cana a ñuiquin uni bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ain. Sipuacë 'ixunbi an 'ë cacësabi oquin racuëquinma a bana upí oquin ñuixunun camina 'ë Nucën Papa Dios ñucáxunti

'ain.

Bëruánx 'inúan Pablonën Efesonu 'icë unicama ca

²¹ Mitsúnmi uisai carana 'ëx 'i quixun 'unánun ca Tíquiconën minu cuanxun mitsu ñuixunti 'icën. Axribi ainan 'aish nun nuibacë xucën 'ixun ca Nucën 'Ibu Jesucristo ñuiquin upí oquin uni bana ñuixunun 'ë 'aquianxa. ²² An uisai caranuna 'i quixun nu ñuia cuatími masá nuitutíma cuëënnun quixun cana a mitsunu cuanun xutin.

²³ Nucën Papa Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën 'imicëxmi mitsux 'ëx 'icësaribiti amí catamëcë 'aish amí sinánañ bëtsibë bëtsibë nuibanani chuámarua 'aish upitax bucuti cana cuëënin. ²⁴ Mitsúxmi a manutëcëntimoi Nucën 'Ibu Jesucristomí catamëcë 'icëa, Nucën Papa Diosan nuibaquin mitsu 'aquinti cana cuëënin. Ashi, Pablo.

**Nukën 'Ibu Diosan ain unikama 'inan ain
bana
New Testament in Cashibo-Cacataibo
(PE:cbr:Cashibo-Cacataibo)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cashibo-Cacataibo

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Cashibo-Cacataibo

cbr

Peru

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cashibo-Cacataibo

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

c8d73d75-386c-5f5e-a601-116dba3dae9b